

GÖZLEM VE GÖRÜŞLER**TABABET UZMANLIK YÖNETMELİĞİ ÜZERİNDE SÜREGELEN TARTIŞMA***

H. Zafer KARS**

Tababet Uzmanlık Yönetmeliği (TUY) üzerinde yıllardır yapılmakta olan, yönetmelikte son birbuçuk yılda gerçekleştirilen toplam üç önemli değişiklik üzerinde de 2000 yılı içinde süregelen tartışmanın iki ağırlık noktası olduğu kanısındayım.

Bunlardan ilki eğitim hastanelerinde verilen uzmanlık eğitiminin nitelik ve standardıdır. Bu ögeler (fiziki koşullar, tıbbi donanım, eğitim gereçleri, eğitim müfredatı, eğitimin/eğiticilerin değerlendirilmesi gibi) birçok değişkene bağlı olmasına rağmen sorun esas olarak **eğiticilerin niteliğinde** düşümlenmektedir. Bu alanda başta Sağlık Bakanlığı (SB) olmak üzere konuyla ilgili tüm taraflarca hissedildiğini varsaydığım **nitelik ve standart kaygısı doğaldır ve aslında nesnel bir zemine dayanmaktadır.**

Son birbuçuk yılda gerçekleştirilen yönetmelik değişiklikleriyle öne çıkan ikinci ağırlık noktası ise eğitim hastanelerindeki **eğitim kadro ve organlarının** Sağlık Bakanlığı'nın, yani siyasi iradenin veya daha açık ifade etmek gerekirse **bir siyasi partinin tercihleri doğrultusunda oluşturulmasına** izin verilip verilmeyeceğidir.

Tababet Uzmanlık Yönetmeliği'nin Son Dört Yılı

Tababet Uzmanlık Yönetmeliği'nde (TUY) **Şubat 1997**'de yapılan değişiklikler esas olarak eğiticilerin seçiminde nesnel ölçütlerin getirdiği bir standart sağlamayı, dolayısıyla eğiticilerin niteliğini yükseltmeyi amaçlayan değişiklikler olarak değerlendirilmiş, eğitim hastanelerinde ve akademik tıp çevrelerinde genellikle olumlu karşılanmıştır. Bu yönetmelik hükümlerine göre ÖSYM tarafından Haziran 1997'de merkezi yabancı dil sınavı, Mayıs 1998'de merkezi mesleki bilgi sınavı yapılmış, başarılı olanlar Eylül 1998'de Bakanlık tarafından kura ile belirlenen jürilerce son aşama olan mesleki uygulama ve yeterlilik sınavına alınmış, her üç aşamayı geçenler 1998 yılı içinde görevlerine atanmışlardır. Soru bankalarının oluşturulmasının ve uzmanlık dalları arasındaki başarı oranlarının yüksek değişkenlik (%5-95) göstermesinin yarattığı sorunlar yaşanmakla birlikte yaklaşık birbuçuk yıl süren bu sınav süreci ve sonuçları tüm tıp çevrelerinde

genel kabul görmüş, olumlu bir gelişme olarak benimsenmiştir.

18 Nisan 1999 seçimlerinden sonra kurulan 57. Hükümetin güvenoyu almasından yaklaşık üç ay sonra **Eylül 1999**'da TUY'de değişiklik yapılarak mesleklerinde doçent veya profesör ünvanını taşıyanların sınavsız olarak eğitim hastanelerinde eğitim kadrolarına (şef ve şef yardımcısı) atanmalarına olanak tanındı. TTB ve Ankara Tabip Odası'nın başvurusu üzerine alınan yürütmeyi durdurma kararı çıkana kadar geçen iki hafta içinde boş kadroların yaklaşık % 30'u dolduruldu. Atananların yandan fazlası Mayıs 1998'de yapılan merkezi mesleki bilgi sınavında başarısız ortalama dörtte biri başarılı olmuş, yaklaşık dörtte biri yabancı dil belgeleri olmadığı için bu sınava girmemişti. Bu değişiklik Danıştay tarafından 1999 yılı sonlarında iptal edildi.

Bu yolla yapılan atamaların geri alınması beklenirken **Şubat 2000**'de yapılan yeni bir değişiklikle aynı olanak tekrar sağlandı. Ancak bu kez bu şekilde yapılan atamaların "boş kadroların % 35'ini geçemeyeceği" kaydı konulmuştu. Bu değişiklik, hile-i şeriye yoluyla 1999'da yapılan atamaların yasallığını sağlıyor aynı zamanda bir kısım yeni atamaya da olanak tanıyordu. Bu değişiklik için TTB tarafından Danışay'da açılan dava halen devam etmektedir.

Bu iki değişiklik esas olarak akademik ünvan sahibi hekimlerin eğitim kadrolarına Bakanlık takdiriyle sınavsız atanmasına olanak sağlarken **Ağustos 2000**'de TUY'de yapılan değişiklikler eğitim hastanelerinde eğitim kadrolarının seçiminde, örgütlenmesinde, eğitimin yürütülmesinde ve eğitim organlarının yapılmasında çok daha önemli ve kapsamlı değişiklikler getirmektedir. Amaç bütün bu kadroları ve faaliyeti tümüyle Bakanlığın, dolayısıyla siyasi iradenin denetimine almaktır. Buna göre klinikler için gerekli yatak sayısı azaltılarak yeni eğitim kadroları yaratılmış, kliniklerin asistan ve başasistan sayıları belirli bir standarda göre değil keyfi olarak Bakanlık tarafından belirlenmesi kuralı getirilmiş, şef, şef yardımcısı ve başasistan seçme ve atamaları tamamen Bakanlığın yetki ve kararına bırakılmış, Bakanlığın atayacağı eğitim faaliyetinden sorumlu koordinatör şef ünvan ve kadrosu getirilmiş, eğitim hastaneleri Eğitim Planlama ve Koordinasyon Kurulu'nun (EPKK) -Bakanlığın atamış olduğu- koordinatör şefler arasında seçilmesi öngörülmüştür. Tüm olarak bakıldığında Ağustos 2000

* 5-6 Kasım 2000 tarihlerinde İzmir'de gerçekleştirilen 6. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı'ndaki "Şef, Şef Yardımcılığı Sınavları-Eğitim Hastanelerinde Yeni Düzenlemeler" konulu panelde yapılan konuşmanın genişletilmiş biçimidir.

** Doç. Dr.; Klinik Şefi, SSK Ankara Eğitim Hastanesi

değişiklikleri siyasi iradenin eğitim hastanelerine el koyma girişimi olarak değerlendirilebilir. Önceki değişikliklerle istenen amaca kısmen ulaşılmış, bu kez tüm eğitim kadrolarını ve faaliyetini teslim almak hedeflenmiştir. Danıştay bu son değişiklik hakkında Kasım 2000'de yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.

Uzmanlık Eğitici Hangi Özellikleri Taşımaktadır ?

TUY'de yapılan değişikliklerin değerlendirmesine geçmeden önce bir ara verip bence bir eğiticide bulunması gereken temel nitelikleri sıralamak istiyorum.

- Eğitcinin mesleki bilgi ve deneyimi konusunda herhangi bir kuşku bulunmamalıdır.

- Eğitici, sahip olduğu bilgi ve deneyimi dizgesel olarak eğittiği hekimlere aktarabilmelidir.

- Eğitici insan ilişkilerinde ve insan yönetiminde bilgi, deneyim sahibi olmalıdır.

Bu üç asgari koşuldan ilki yüksek düzeyde meslek bilgi ve deneyime, son ikisi de erişkin eğitime ait kavram ve yapılanmalara sahip olmayı öngörmektedir.

Bu üç asgari önkoşula eğitcinin mesleki bilgi ve deneyim açısından gelişme ve ilerlemeye, verdiği eğitim açısından eleştirilmeye ve değerlendirilmeye açık olması gibi nitelikler de eklenmelidir.

Uzmanlık eğitiminde yüksek nitelik ve standart için ileride bu göreve talip olacak meslektaşlarımızı yukarıdaki ölçütlere uygun olarak değerlendirecek, seçecek düzeneklere, kurullara, organlara gerek olduğu açıktır. Süregelen tartışmanın birinci ağırlık noktasını oluşturan **nitelikli eğitici** seçimi konusunda TUY'de yapılan değişiklikler bize gerekli koşul, düzenek, kurul ve organları sağlıyor mu ? Bu kritik sorunun yanıtı olumsuzdur.

Akademik Ünvan Sınavsız Atanma Hakkı Sağlamalı mı?

Doçent ve profesör gibi akademik ünvanlara sahip olmanın eğitim hastanelerindeki eğitim kadrolarına sınavsız atanma hakkı sağlayıp sağlamaması kanımca ikincil bir tartışma konusudur. Eskiden ve halen olduğu gibi bu olanağın yasallaştırılması, eğitim hastanelerindeki eğitim kadrolarının tanımının yapılmamış, akademik ünvanlarla şef, şef yardımcısı ve başasistan ünvanlarının nasıl karşılaştırılacağına belirlenmemiş olmasından ve nihayet akademik ünvanların üstünlüğünün Bakanlık tarafından zımnen de olsa kabullenilmesinden kaynaklanmaktadır. Birincil sorun budur.

Gene de konuyu en sık görülen örnek üzerinden, doçentlerin sınavsız olarak şef ve şef yardımcılığına atanmaları örneği üzerinden kısaca tartışabiliriz. Geçerli yasal düzenlemelere göre boş şef kadrosuna atanmak için on şef yardımcılığı kadrosuna atanmak için beş yıllık uzman olmak ve sınavlarda başarı göstermek gereklidir. Kısaca bu ünvanlar için **kadro, süre** ve **sınav** önkoşulları aranmaktadır. Doçentlik ünvanı ise kadro ve süre koşuluna bağlı olmaksızın yalnızca **sınavla** edinilebilmektedir. Biri örneğin doçent olan iki uzman hekim arasında eğitim kadrosuna atanmadaki eşitsizlik aşikardır. Doçentlere sınavsız atanma olanağının sağlanması ancak doçentlik

sinavının şef-şef yardımcılığı sınavından daha üstün ve nesnel olduğu varsayımıyla açıklanabilir. Oysa durumun hiç de böyle olmadığı Mayıs 1998'de ÖSYM tarafından yapılan merkezi bilgi sınavının acı dersleri arasındadır. Bu sınavda akademik ünvan sahibi birçok hekim başarısız olmuş, bir kısmı da ortalamasının altında kalmıştır. Doçentlik sınav sisteminin laçkalaştığı, bu ünvanın akademik teamüllere aykırı olarak rahatça verilip yaygın biçimde istismar edildiği bir gerçektir. Bu nedendir ki Üniversitelerarası Kurul Eylül 2000'de yayımladığı yeni Doçentlik Sınav Yönetmeliği ile sıkı kurallar getirmiş, jüri üyelerini belirleyecek doçentlik sınav komisyonu, her alan için danışma kurulları, etik komisyonlar kurmuştur. Bu gelişme bugüne kadar verilmiş doçentlik ünvanlarının yasal olmakla birlikte tartışılabilir olduğunu akla getirmektedir.

Akademik ünvan sahibi birçok aday arasından hangisinin hangi ölçütlere göre seçilip atanacağını şimdilik bir kenara bırakıp tartışmayı iki soruyla tamamlayabilirim: Doçent ünvanını taşıyan örneğin üç yıllık bir uzman hekim **nitelikli eğitici** tanımına uyar mı ? Doçentlik ve profesörlük, şef ve şef yardımcılığı ünvanlarından hangilerine karşılık düşmektedir ?

Şef, Şef Yardımcısı ve Başasistan Kimdir ?

Sorunun yanıtını bulmak için TUY'ne bakıldığında (m. 3/80-9-10) şu tanımlarla karşılaşılmaktadır:

Şef: Kurumlardaki birimlerin (klinik ve laboratuvarların) sorumlusu ve birimi yöneten uzmandır.

Şef Yardımcısı: Şefe yardımcı olan uzmandır.

Başasistan: Şef ve şef yardımcılarını yönetimde asistan yetiştirmeye yardımcı olan uzmandır.

Birer mizah tümcesi olarak alınabilecek bu tanımların yetersiz olduğu açıktır. Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği'nde (m.115, 117) laboratuvar şefinin ve şef yardımcısının görev ve yetkileri, SSK Sağlık Teşkilatı Yönetmeliği'nde (m. 89, 115, 116) şef, şef yardımcısı ve başasistanın görev ve yetkileri tanımlanmıştır. Bu özetten bakanlığa ve (SSK dışında) kamu kurumlarına bağlı eğitim hastanelerinde klinik şef, şef yardımcısı ve başasistanın görev ve yetkilerinin aslında belirsiz olduğu sonucu çıkmaktadır. Uzmanlık eğitiminin neredeyse yarısını kapsayan bu kadar geniş bir alanda çalışan eğitimcilerin görev, yetki ve sorumluluklarının tanımlanmamış olması en azından ciddiyetsizlik olarak nitelenmelidir. Bu ciddiyetsizlik doğal olarak seçim ve değerlendirme yöntemlerine, çalışma yöntemlerine, eğitimin ve hizmetin niteliğine de kolaylıkla bulaşmaktadır. Yasal tanım ve beklentilerdeki yetersizliğin beklenen sonucudur bu.

Eğitim hastanelerindeki eğitim kadro ünvanlarının görev, yetki ve tanımındaki bu eksiklik öncelikle giderilmeli, bu kadro ünvanlarının akademik kadro ve ünvanlarla karşılığı belirlenmelidir. Akla ilk gelen çözüm önerisi profesör/şef, doçent/şef yardımcısı, başasistan/yardımcı doçent eşitliğinin sağlanması, eğitim hastanelerindeki uzman kadrolarının kaldırılarak öğretim görevlisi statüsünün getirilmesidir. Bu öneri elbette eğitim

hastanelerindeki eğitimcilerin kendiliğinden akademik ünvan edinmelerini gerektirmez; ancak eğitimcilerin statüsü konusunda süregelen belirsizliğin ve akademik ünvanların yarattığı eşitsizliğin giderilmesine katkıda bulunarak eğitim hastanelerinin saygınlığını artırır, ciddiyet, sorumluluk, nitelik ve standardın gelişmesine katkıda bulunur.

Mevcut Eğitici Seçme Yöntemi Hangi Amaca Hizmet Eder ?

Ağustos 2000'da yapılan TUY değişikliklerinin önemli bir parçası da eğitimcilerin seçiminde ÖSYM tarafından yapılan merkezi yabancı dil ve mesleki bilgi sınavlarının kaldırılmasıdır. Bunun yerine **Bakanlık tarafından** yapılacak yabancı dil sınavı, **Bakanlık tarafından** belirlenecek jürilerce adayların bilimsel yayın ve çalışmalarının, mesleki bilgi, beceri ve yeteneklerinin, eğitim ve öğretim yapabilme yeteneklerinin değerlendirilmesi esası getirilmiştir. Bu seçme yöntemi, Üniversitelerarası Kurul tarafından sakıncaları nedeniyle değiştirilen eski doçentlik sınavına benzetilmektedir ve hem merkezi sınav öngören Şubat 1997 tarihli düzenlemenin hem de yeni doçentlik sınav yönteminin gerisindedir.

Bakanlık tarafından belirlenen eğitimci kadrolarına, **Bakanlık** tarafından yapılacak yabancı dil sınavı ve **Bakanlıkça** saptanan jürilerce yapılacak değerlendirme sonucunda atama yapmak eğitim kadrolarının siyasi irade tarafından gaspı girişiminden başka bir şey değildir. Bu düzenleme ve girişimin kritik aşamalarında Tababet Uzmanlık Tüzüğü uyarınca söz sahibi olması gereken Tababet Uzmanlık Kurulu'nun yok sayılması hukuksuzluğu yargı organları değerlendireceklerdir. Tababet Uzmanlık Kurulu'nu devre dışı bırakan Bakanlığın bu kadar kapsamlı bir eğitimci atama sürecinde nesnel ölçütler belirleyecek, değerlendirme ve seçim yöntemleri geliştirecek birimleri olmadığı herkes tarafından bilinmektedir. Sonuçta yapılacak seçim ve atamalar Eylül 1999'dan bu yana olduğu gibi Bakanın ve Bakanlık bürokratlarının yoğun siyasi etki altında biçimlenen kişisel tercihlerini yansıtacaktır.

TUY üzerinde 2000 yılı boyunca süregelen tartışmanın ikinci ağırlık noktası olan bu **siyasi kadrolaşma girişimi** elbette kabul edilemez ve yenilgiye uğrattırılacaktır.

Nasıl Bir Seçme Yöntemi Amaca Hizmet Eder ?

Önerim, eğitimcilerin seçiminde koşulları ağırlaştırılmış üç aşamalı sınava geri dönülmesidir.

Türkçe bilgisinin değerlendirilmesinin mutlaka gerekli olduğunu belirtmek istiyorum. Eğitimcinin anadiline hakim olması, Türkçe bilgisinin ve Türkçeyi kullanma yeteneğinin yüksek düzeyde olması üstün bir meziyettir. Esas olarak kavram ve deneyimlerin aktarılmasına dayanan eğitimi olumlu yönde etkiler. Bu niteliklere sahip eğitimciler bugün İngilizce, Fransızca ve kısmen Almanca tıp argosunun önemli ölçüde kirlendiği hekimlik dilimizin arlaşmasına da katkıda bulunacaklardır.

Eğiticilerin kendi alanlarındaki yurt dışı mesleki yayımları izleyebilecek, tercihen makale yazabilecek

düzeyde yabancı dil bilmelerinin de gerekli olduğu kanısındayım. Bu kapsam ve çerçevede mesleki yabancı dil bilgisinin ÖSYM tarafından yapılacak merkezi bir sınavla ölçülmesi gereklidir. Esas olarak yüksek düzeyde yabancı dil bilgisi ve çeviri yeteneğini gerektiren bir sınav olan KPDS da bir başarı ölçütü olarak kabul edilebilir. Bu alanda bakanlığa yetki verilmesi doğru değildir. Bakanlığın yabancı dil bilgisini ölçme ve değerlendirme birimlerine sahip olmaması, bu yetkisini sıkça ve serbestçe kullanma eğiliminde olması en önemli itiraz noktalarıdır.

Merkezi mesleki bilgi sınavı yeniden koyulmalıdır. Tıpta uzmanlık ve doçentlik için merkezi sınav getirilmesinin düşünüldüğü bu dönemde eğitimcilerin seçiminde bu sınavdan vazgeçilmesi büyük bir hata olacaktır. Seçme sürecinde merkezi mesleki bilgi sınavının yer alması eğitim hastanelerinin saygınlığını artıracak, eğitimin niteliğini olumlu yönde etkileyecek bir ögedir.

Mesleki bilgi, beceri, deneyim ve eğitim yapabilme yeteneğini değerlendirecek jürilerin oluşturulmasında standart getirilmeli, adayın değerlendirilmesi nesnel koşullara bağlanmalıdır. Bu amaçla Tababet Uzmanlık Kurulu işler hale getirilmelidir. Danıştayca 1997'de onaylanan Tababet Uzmanlık Tüzüğü'nün yürürlüğe konulması, jürileri oluşmasında Doçentlik Sınav Yönetmeliği'nde Üniversitelerarası Kurul'ca yapılan değişikliklerin örnek alınması akla gelen diğer önlemlerdir. Mevcut durumun devamı halinde jüriler ve kararları tartışma konusu olmaya devam edecektir.

Şef ve şef yardımcısının görev ve yetkilerinin tanımlanmasının yanısıra bu iki ayrı kadro için yapılacak sınav ve seçme süreçleri de birbirinden ayrılmalıdır. Görev ve yetkileri değişik olan, ast-üst ilişkisi içeren, atama için öngörülen hizmet süreleri ayrı olan bu iki kadro için tek ve aynı sınav-seçme süreci yürütülmesi doğru değildir.

Başasistan seçiminin eğitim hastanelerinin EPKK kararına bırakılması uygun bir çözüm olacaktır.

Sonuç

TUY üzerinde süregelen tartışma esas olarak eğitimcileri seçme yöntemi ve dolayısıyla niteliği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Seçme yöntemi, eğitimci kadrolarının siyasi tasarruf konusu olup olmayacağını da belirleyecektir. Eylül 1999'dan Ağustos 2000'e kadar yapılan ve hepsi idari dava konusu olan TUY değişiklikleri, nitelikli eğitimci ve eğitim amacından sapan, siyasi kadrolaşma amaçlı girişimlerdir.

Uzmanlık eğitiminde yüksek nitelik ve standart yakalanması ancak nesnel ölçütlere dayanan, merkezi, çok aşamalı, zorunlu eğitimci seçme sınavlarıyla olasıdır. Böyle bir seçme süreci siyasi kadrolaşma girişimlerini de engelleyecektir.

Önümüzdeki gerçekleşmesi en yakın ve olası çözüm TUY'de Şubat 1997 hükümlerine geri dönülmesi, Tababet Uzmanlık Kurulu'nun çalıştırılması ve 1997 tarihli Tıpta Uzmanlık Tüzüğü Tasarısı'nın yürürlüğe konmasıdır. Ama yargı ama görüşme yoluyla.